

Milosrdenstvo - popretie spravodlivosti?

Pápež František vyhlásil Jubilejný rok milosrdenstva, ktorý sa začal na slávnosť Nepoškvrneného počatia Panny Márie 8. decembra 2015 a završil sa 20. novembra 2016, v nedeľu Ježiša Krista - Kráľa. „Som presvedčený,“ hovorí pápež František, „že celá Cirkev veľmi potrebuje prijať milosrdenstvo, pretože sme hriešnici. Počas tohto Jubilea môžeme prežiť radosť zo znovuobjavenia a plodného prijatia Božieho milosrdenstva, ktoré nás volá dávať útechu každému mužovi, každej žene našich čias. Nezabúdajme, že Boh odpúšťa všetko, že Boh odpúšťa vždy. Nikdy sa neunavme žiadať o odpustenie...”

Aký je však vzťah medzi milosrdenstvom a spravodlivosťou? Nie je odpustenie popretím spravodlivosti? Nezabúdame niekedy pri odpustení na požiadavku spravodlivosti?

Kráľ Friedrich Wilhelm I. (1688 - 1740) vraj raz prišiel na návštevu do väzenia v Postdame. Pri svojej pochôdzke celami si vypočul množstvo prosieb o milosť od väzňov, ktorí všetci do jedného o sebe tvrdili, že sú obeťami nespravodlivosti. Všetci do jedného prisahali, že vo väzení skončili kvôli zaujatosti sudcov, krivému svedectvu svedkov alebo skorumpovaným právnikom. Tvrdenia o očiernení neviny a falošnom uväznení pokračovali od cely k cele až dovtedy, kým kráľ neprišiel k dverám poslednej.

Obýval ju nevrlý väzeň. Na rozdiel od iných mlčal. Kráľ prekvapený jeho mlčaním hovorí tak trochu sarkasticky: „Predpokladám, že aj ty si nevinný!“ „Nie, veličenstvo“, hovorí na prekvapenie kráľa väzeň. „Som vinný a jasne som si zaslúžil všetko, čo som dostal!“ „Dozorca, ku mne!“, zareval Friedrich. „Pod sem a stras nás tohto prešibaného lotra, skôr než nakazí tento svätý dav neviniatok, za ktorý si zodpovedný.“ Múdry kráľ ponúkol milosrdenstvo a milosť tomuto väzňovi preto, lebo bol ochotný prijať svoj spravodlivý trest.

Milan Bubák, zamýšľajúci sa nad milosrdenstvom, hovorí, že latinské slovo pre milosrdenstvo - misericordia, sa skladá z dvoch slov: **miserum** - bolesť, utrpenie a **cordia** - srdce. Kombinácia týchto dvoch slov popisuje pocit, ktorý prežíva ten, kto „trpí v srdci“. Táto etymológia slova milosrdenstvo síce nevystihuje celú definíciu milosrdenstva, no usmerňuje nás správnym smerom.

Milosrdenstvo je viac než súcit, ktorý je tiež prejavom bolesti v srdci nad nešťastím druhého. No súcit, hoci cíti empatiu s trpiacim, ďalej nejde. Milosrdenstvo však ide ďalej: milosrdenstvo utrpenie zo života trpiaceho odstraňuje. **Milosrdný človek (misericors) cíti bolesť v srdci (miserum cor) nad nešťastím druhého človeka tak, ako keby to bolo nešťastie jeho vlastné. Z toho potom plynie, že milosrdný človek sa bude snažiť toto nešťastie odstrániť, čo je potom ovocie milosrdenstva.**

Súcit však môže byť mostom, ako hovorí Marián Husár vo svojom zamyslení „Milosrdní ako Otec“, medzi povrchným pohľadom na doráňané ľudské bytosti, keď zostaneme nedotknutí ich utrpením a vstúpením do ich sveta a utrpenia. K núdznemu človeku milosrdného Samaritána zo známeho podobenstva nevedie zvedavosť, ale skutočnosť, že je to brat. Utišuje mu bolesť, leje na rany olej. Aj my sme povolaní tíšiť bolesť. Samaritán vidí a pri pohľade na trpiaceho zanechá svoje plány, aby prevzal starostlivosť o tohto núdzneho človeka. Vidí a robí konkrétne kroky, poskytne mu prvú pomoc, vyloží ho na svoje dobyčča a prepraví do hostinca, kde sa do rána oň stará. Ráno zaplatí hostinskému dva denáre a sľúbi, že ďalšie výdavky vyrovná, keď sa bude vracáť. Týmto príbehom nám Ježiš ukazuje, čo je skutočné milosrdenstvo - strata času, námaha, nepohodlie, finančná záťaž, osobné riziko, zabudnutie na seba samého, veľkorysá pozornosť, služba a predvídavosť, konštatuje Marián Husár.

„Ježiš otvoril dokorán svoje srdce biedam človeka,“ hovorí pápež František, ktorý dodáva, že „evanjelium je bohaté na príbehy, ktoré predstavujú Ježišovo milosrdenstvo, bezpodmienečnosť jeho lásky voči trpiacim a slabým. Príklad nášho Majstra aj nás volá stávať sa blízkymi ľuďom okolo seba.

Potrebuju naše slová, gestá, naše postoje, ktorými vyjadríme solidaritu, vôľu nezostať nevšímaví k ich bolestiam.“

Milosrdenstvo je však položené medzi požiadavku spravodlivosti na jednej strane a stav toho, kto trpí, na strane druhej, zdôrazňuje Milan Bubák. Milosrdenstvo je naozajstným darom; je to dar, určený na oslobodenie trpiaceho od bolesti a ponúknutý takým spôsobom, že nepodkopáva hodnotu spravodlivosti. Nedostáva sa do rozporu so spravodlivosťou.

Milosrdenstvo nevyzdvihuje spravodlivosť, ale ju naplňa a prekračuje. Spravodlivosť bez milosrdenstva je krutá, milosrdenstvo bez spravodlivosti je matkou rozkladu, a preto musia byť prepojené, hovorí Walter Kasper, odvolávajúc sa na sv. Tomáša Akvinského.

Múdrost, veľkorysosť a ochota odpustiť - čo sú všetko doprovodné vlastnosti skutočného milosrdenstva - dávajú milosrdenstvu božskú črtu. Milosrdenstvo je Boží postoj, ktorý objíma, je to oddanie sa Bohu, ktorý prijíma, ktorý sa skláňa, aby odpustil. Ježiš povedal, že neprišiel pre spravodlivých, ale pre hriešnikov. Neprišiel pre zdravých, ktorí nepotrebuju lekára, ale pre chorých. Pre toto možno povedať, že milosrdenstvo je občiansky preukaz nášho Boha, hovorí pápež František.

No byť milosrdným nie je vlastnosť až taká vznešená, že by sa mohlo zdať, že je pre človeka nedosiahnuteľná. Byť milosrdným nestojí veľa a ani nie je nutné na ceste k milosrdenstvu podstupovať žiadne nebezpečenstvá.

Profánny svet vo všeobecnosti zveľbuje a nadšene hovorí o nádeji na „spravodlivú spoločnosť“, no keď príde k milosrdenstvu, tam mlčí. „Mýliť sa je ľudské, no odpúšťať je proti policajnému oddeleniu“, hovorí nápis nad jednou policajnou stanicou v Los Angeles. A nakoľko milosrdenstvo je k dispozícii iba kajúcnikovi, nemali by sme zabúdať, že zatiaľčo **„mýliť sa je ľudské, pripustiť si, že som sa mýlil, je superľudské. Aby človek mohol piť z kalicha milosrdenstva, musí najprv prehltnúť svoju pýchu“**.

„Milosrdenstvo dáva spravodlivosti chuť, ochucuje ju“, hovorí správne Shakespeare; no milosrdenstvo samotné nie je plnohodnotným jedlom; je iba ochucovadlom. Potrebuje spravodlivosť presne tak, ako soľ potrebuje jedlo, ktorému dáva chuť.

Odpustiť tomu, kto sa nekajá, nie je milosrdenstvom, ale popretím spravodlivosti. Milosrdenstvo nasleduje po spravodlivosti a spravodlivosť dovŕšuje; milosrdenstvo však nenahradzuje spravodlivosť. Jej podstatou nie je dať zelenú tomu, čím sa človek, ktorému bolo milosrdenstvo udelené, previnil. Milosrdenstvo môže rozkvitať iba vtedy, keď je udelené v kontexte spravodlivosti.

Walter Kasper hovorí, že slovo milosrdenstvo možno nesprávne pochopiť a zneužiť. Deje sa to aj vtedy, keď **milosrdenstvo zamieňame so slaboškou zhovievavosťou**. Hrozí potom nebezpečenstvo, že Božiu drahú, na kríži vlastnou krvou „vykúpenú“ a „zaslúženú“ milosť premeníme na lacnú milosť a milosť sa stane akciovým tovarom.

Dietrich Bonhoeffer to vyjadril bez okolkov: „Lacná milosť znamená ospravedlnenie hriechu a nie hriešnika.“ „Lacná milosť je kázeň o odpustení bez pokánia, krst bez disciplíny spoločenstva, Pánova večera bez vyznania hriechov, rozhrešenie bez osobnej spovede.“

Milosrdenstvo je ľudské nielen preto, že korunuje spravodlivosť, ale omnoho viac preto, lebo uznáva neduhy ľudskej prirodzenosti. Nie je nespravodlivé vystaviť človeka normám, zásadám a požiadavkám spravodlivosti. No bolo by neľudské odmietnuť udeliť človeku milosrdenstvo, keď v snahe zachovať tieto normy zlyhá. Iným by sme mali byť pripravení ponúknuť milosrdenstvo v takej miere, v akej miere očakávame, že oni budú milosrdní voči nám. Byť voči iným nemilosrdným znamená poprieť v sebe pravdu, že aj my zlyhávame. „Nakoľko sme všetci stvárnení z toho istého prachu, budme teda všetci aj milosrdní aj spravodliví“, vyzýva nás Henry W. Longfellow.

Spravodlivosť je racionálna a merateľná; milosrdenstvo je bez miery. Spravodlivosť môže byť nariadená; milosrdenstvo musí byť udelené slobodne. Existujú siene spravodlivosti; no milosrdenstvo sa udeľuje v srdciach. Súdne dvory sú spravodlivé; Božie sú milosrdné. Spravodlivosť je podstatou zákona; milosrdenstvo prekračuje zákon. Zákon sa musí študovať; milosrdenstvo sa musí vykonávať. **„Rozum na vládnutie. No milosrdenstvo na odpúšťanie. To prvé je zákon. To druhé privilegium.“**, konštatuje John Dryde.

Edwin Hubbell Chapin, americký kňaz z 19. storočia, to vyjadril snáď najlepšie, keď povedal: „Milosrdenstvo je medzi čnosťami ako mesiac medzi hviezdami: nie je tak žiarivý a jasný, ako mnohé z nich, no rozdáva upokojujúci jas, ktorý posväcuje celok. Je ako dúha, ktorá sa tiahne spoza oblakov, keď pominie búrka. Je ako svetlo, ktoré sa prediera nad súdnou stolicou.“